

Children's literature is the primary basis of educational influence on the formation of the emotional culture of younger schoolchildren, as artistic works do not leave them indifferent. Works of children's literature contribute to the emergence in students of an emotional attitude to the characters, to the events they experienced.

Key words: *children's literature, emotional culture, emotions education, the art of speech, elementary school pupil, new Ukrainian school, military, war.*

УДК 373.5.091.398:811.111

Ганна Подосиннікова

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0000-0001-6123-4845

Галина Нецмеха

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
ORCID ID 0009-0000-6213-3114
DOI 10.24139/2312-5993/2024.05/027-042

МЕТОДИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ШКОЛЯРІВ 5-6 КЛАСІВ

Статтю присвячено дослідженню методичного потенціалу реалізації соціально-емоційного навчання (СЕН) у процесі позакласної роботи з англійської мови (АМ) учнів 5-6 класів закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО). Розглянуто місце СЕН у сучасній освітній парадигмі, проаналізовано зміст нормативних документах базової середньої освіти та навчанні АМ у ЗЗСО України. За результатами аналізу та синтезу даних актуальних досліджень і публікацій з проблематики СЕН подано визначення СЕН, соціально-етичної компетентності, охарактеризовано компоненти і вміння СЕН; розглянуто структурні моделі емоційного (соціального) інтелекту в контексті предмету дослідження. Запропоновано класифікацію інструментів СЕН для організації позакласної роботи з АМ учнів 5-6 класів ЗЗСО в актуальних умовах змішаного навчання, розглянуто відповідні групи інструментів, надано приклади вправ.

Ключові слова: *соціально-емоційне навчання, СЕН, компоненти соціально-емоційного навчання, модель емоційного (соціального) інтелекту, позакласна робота, інструменти соціально-емоційного навчання, англійська мова, школярі 5-6 класів, заклад загальної середньої освіти.*

Вступ. Згідно концепції «Нова українська школа» створення безпечного та комфортного навчального середовища, яке сприятиме отриманню знань, тісно пов'язане з розвитком соціально-емоційних навичок, необхідних для їх успішного застосування в повсякденному житті (Гриневич, Елькін, Калашнікова, et al., 2016).

Законодавчі акти України в галузі середньої освіти, окрім переліку компетентностей, вказують такі наскрізні вміння: уміння працювати в команді, навчатися вчитися, розумітися з іншими, вміння володіти своїми емоціями (Закон України «Про освіту», 2017; Закон України «Про повну загальну середню освіту», 2019).

Останніми роками українська освіта долає надзвичайні кризові обставини, які пов'язані з пандемією COVID-19, а потім – із повномасштабним вторгненням держави-агресорки. За таких умов є критично важливою підтримка соціально-емоційного стану учнів під час навчання, усвідомлення ними власних психологічних потреб, розвитку навичок емоційної стійкості та саморегуляції, додання стресу тощо.

Внаслідок війни багато школярів навчаються в змішаному форматі, іноді в асинхронному режимі з акцентом на самостійну роботу, що обмежує можливості спілкуватися з однолітками, брати участь в очних освітніх заходах. Це уповільнює формування соціальних навичок і вмінь комунікації та в результаті знижує рівень академічних досягнень здобувачів освіти. Дослідження показали, що в українських 15-річних підлітків за чотири роки значно погіршилися навички читання, знання з природничо-наукових дисциплін і математики (Результати міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022, 2023).

Як результат усвідомлення викликів сьогодення, необхідність формування емоційно-етичної компетентності учнів і вчителів відображено в сучасних державних нормативних документах (Професійний стандарт вчителя, 2024) і методичних працях (Artsymieieva, Witt, Gable Jr., et al., 2024). Згідно з усеукраїнським дослідженням, у якому взяли участь 3657 педагогічних працівників та працівниць, а також керівників і керівниць шкіл, понад 90 % вважають доцільним упровадження СЕН у школі (Гриневич, Дрожжина, Глоба, 2021).

Також набуває ваги роль позакласної роботи як компонента процесу навчання АМ у ЗЗСО.

Вважаємо, що СЕН має суттєвий методичний потенціал в аспекті підвищення ефективності позакласної роботи з АМ учнів 5-6 класів ЗЗСО.

Хоча шляхи імплементації СЕН значно розширилися завдяки затвердженню відповідних очікуваних результатів освітньої діяльності на рівні законодавства (Гриневич, Дрожжина, Глоба, 2021), але проблема системного та комплексного впровадження елементів СЕН у навчальний процес з предмету «Англійська мова» у ЗЗСО, розробка відповідних науково-обґрунтованих методик і навчально-дидактичних матеріалів залишається актуальною.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. І. П. Задорожна зазначає, що розвиток гуманістичної педагогіки в Україні, інтеграція у світовий освітній процес вимагають підходів і методів, які

забезпечують формування комплексу предметних і загальних компетентностей, розвитку пізнавальних здібностей і психологічних якостей учнів, які лежать в основі та оптимізують особистісний розвиток, взаємодію та міжкультурну комунікацію (Zadorozhna, 2017).

Розглядаючи проблематику СЕН в навчанні АМ, В. Панченко вказує, що акцент на СЕН відбиває усвідомлення учасників освітнього процесу важливості міжкультурної взаємодії, адекватного вирішення завдань комунікації в різних життєвих ситуаціях (Панченко, 2023).

Н. Дужик визначає СЕН як підхід до навчання, який зосереджується на формування навичок учнів, що впливають на самосвідомість, уміння комунікувати, управляти емоціями, співпереживати собі й іншим та приймати зважені рішення (Дужик, 2020).

Дослідники асоціації «Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL)» трактують соціальне та емоційне навчання (SEL) як невід'ємну частину освіти та людського розвитку; це процес, за допомогою якого молоді люди та дорослі набувають і застосовують знання, навички та ставлення, щоб розвивати здорову ідентичність, керувати емоціями та досягати особистих і колективних цілей, відчувати та виявляти емпатію до інших, встановлювати та підтримувати стосунки, робити відповідальні та дбайливі рішення (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning, n.d.).

За CASEL, основною метою СЕН є формування в учнів ключових соціально-емоційних компетентностей, які ще називають CASEL 5: самоусвідомлення, саморегуляція, побудова стосунків, прийняття відповідальних рішень, соціальна свідомість (див. рис. 1). Досягнення цієї мети стає можливим через взаємодію педагогів з класом (СЕН інструкції, відповідний клімат), адміністрацією школи (СЕН культура, практика і політика), родинами або опікунами учнів (партнерство) та локальними громадами (узгодженні освітні можливості) (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning, n.d.).

Зарубіжна наука традиційно розглядає СЕН у контексті так званого «емоційного інтелекту». За визначенням Д. Гоулмана, емоційний інтелект (англ. emotional intelligence) – це група ментальних здібностей, які беруть участь в усвідомленні та розумінні власних емоцій і емоцій навколишніх людей (Goleman, 2006).

Рис. 1. Рамка компетентностей CASEL 5

Існують різні структурні моделі емоційного (соціального) інтелекту та підходи до його концептуалізації. Спільним конструктом моделей емоційного інтелекту є здатність людини до ідентифікації, розуміння емоцій, а також управління ними, тоді як наявність міжособистісних здібностей, навичок і компетентностей визначають як характерну відмінність (Августюк, 2021).

Відома модель Д. Гоулмана, яку називають також змішаною моделлю, трактує емоційний інтелект як широкий спектр компетенцій і навичок, що забезпечують ефективність лідерства в прикладних умовах (Goleman, 2006). Дослідник поділяє емоційний інтелект на п'ять компонентів і включає набір емоційних компетенцій до кожного компоненту: самопізнання – здатність ідентифікувати свої емоції, свою мотивацію при прийнятті рішень, пізнавати свої слабкі та сильні сторони, визначати свої цілі та життєві цінності; саморегуляція – здатність контролювати свої емоції, стримувати імпульси; соціальні навички – здатність вибудовувати стосунки з людьми; емпатія – здатність враховувати почуття інших людей при прийнятті рішень, а також здатності співпереживати іншим людям; мотивація – здатність прагнути до досягнення цілі. Емоційні навички за Д. Гоулманом – це набуті здібності, які можна та необхідно розвивати, щоб досягти ефективності в лідерстві, хоча їх стартовий рівень є різним від народження (Goleman, 2023).

У свою чергу, Д. Готтман і Д. Деклер наголошують на необхідності розвивати і зберігати емоційний інтелект школярів задля отримання належних результатів навчання. Автори вказують на існування факторів, які впливають на становлення дитини як особистості, та основних аспектів, що заважають її гармонійному розвитку, а також тих, що сприяють навчанню дитини розуміти та опановувати власні емоції (Готтман, Деклер, 2022).

Упровадження СЕН в освітній процес зумовлює підвищення емоційної стійкості дітей та викликає позитивне ставлення до процесу навчання (Breiseth, 2024).

В аналітичному огляді сучасних досліджень Ж. Чен (Chen, 2023) вказує на те, що використання СЕН підвищує ефективність навчання та покращує навчальні досягнення учнів, інтерес і мотивацію у тих, хто вивчає АМ, а також допомагає заспокоїти емоції, зняти тривожність, психологічну напругу.

Л. Д. П. Херрера та його колеги стверджують, що СЕН відіграє важливу роль у формуванні всебічно розвиненої особистості, створює позитивну атмосферу в класі, стимулює емоційний і соціальний інтелекту учнів (Herrera, Martinez-Alba, 2021; Herrera, Darragh, 2023).

При цьому дослідження свідчать, що в той час, як СЕН стає все більш критичним для успіху учнів, вчителі часто відчувають себе неготовими використовувати його на своїх заняттях і вважають за необхідне отримати спеціальні знання, навички, методичні рекомендації та матеріали, щоб ефективно практикувати СЕН у навчанні АМ (Herrera, Martinez-Alba, 2021).

Мета статті – розглянути потенціал і шляхи упровадження СЕН у процес організації позакласної роботи з АМ учнів 5-6 класів ЗЗСО, охарактеризувати основні інструменти СЕН в аспекті предмету дослідження.

Методи дослідження. Дослідження проводилося методом критичного аналізу та синтезу наукових методичних, психолого-педагогічних джерел, релевантних темі дослідження, нормативних документів, а також аналізу інструментів СЕН у контексті предмету дослідження.

Виклад основного матеріалу. Позакласна робота з іноземних мов і культур – це частина єдиного навчально-виховного процесу, «система неоднорідних за змістом, призначенням і методикою проведення заходів, що виходять за межі обов'язкових навчальних програм» (Ніколаєва, 2013, с. 513).

Дослідники Київської методичної школи під керівництвом С. Ю. Ніколаєвої виділяють такі глобальні цілі позакласної роботи з іноземної мови: 1) стимулювання інтересу учнів до вивчення предмета; 2) розширення і поглиблення знань, умінь і навичок в оволодінні іншомовної комунікативної діяльності; 3) всебічний розвиток особистості, включаючи інтелектуальну, емоційно-вольову та духовно-моральну сфери (Ніколаєва, 2013).

Тож правильно організована позакласна робота позитивно впливає на соціально-емоційну діяльність учнів. Проведення позакласних заходів АМ може бути ефективним засобом розвитку соціальних навичок здобувачів освіти, розширює культурологічний кругозір, розвивати творчу активність, емоційну стійкість і підвищувати мотивацію до вивчення іноземної мови.

Позакласна робота як складова навчального процесу з АМ у 5-6 класах ЗЗСО має відповідати вимогам чинної програми (Редько, Шаленко, Сотникова та ін., 2023) і загальноєвропейським рекомендаціям з мовної освіти (Ніколаєва, 2024) щодо цілей і змісту визначеного етапу навчання.

Соціальна потреба щодо розвитку в учнівства м'яких навичок чітко відображена в сучасних освітніх нормативних документах базової середньої освіти. Незважаючи на відсутність серед ключових компетентності окремої соціально-емоційної складової, елементи СЕН розкриваються через обов'язкові результати навчання практично всіх освітніх галузей (Державний стандарт базової середньої освіти, 2020) і корелюють з ключових компетентностей – «особистісні, соціальні компетентності та навчання вчитися», які відображені у європейській рамці мовної освіти (Ніколаєва, 2024). Новий Професійний стандарт вчителя (2024), зі свого боку, передбачає готовність педагога до реалізації СЕН в освітньому процесі.

В українських нормативних освітніх документах **емоційно-етичну компетентність** визначають як здатність усвідомлювати особисті відчуття почуття, емоції, потреби та емоційні стани інших учасників освітнього процесу, керувати власними емоційними станами; здатність конструктивно й безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу; здатність усвідомлювати й поціновувати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі (Професійний стандарт вчителя, 2024). Емоційно-етичну компетентність – це знання про емпатію та її формування, вміння

розуміти емоції іншої людини, долати стреси, взаємодіяти в різних ситуаціях, знати, як концентрувати увагу і стабілізувати свій емоційний стан (Головіна, 2020).

Для визначення напрямів роботи з використання СЕН в організації позакласної роботи з АМ у 5-6 класах ЗЗСО, які можуть закласти підґрунтя відповідної підсистеми вправ, розглянемо вміння конструктивного керування емоціями (Державний стандарт базової середньої освіти, 2020) (див. табл. 1).

Таблиця 1

**Уміння конструктивного керування емоціями учнів закладів
загальної середньої освіти**

Уміння	Дескриптор
Розпізнає та розуміє емоції.	Описує широке коло різних емоцій.
	Обговорює причини різних емоцій.
	Визначає стратегії поведінки у складних ситуаціях.
	Розуміє те, як власні слабкі сторони характеру викликають певні емоції.
Керує власними емоціями.	Адекватно реагує на похвалу, невдачі та критику.
	Долає стрес, використовуючи відповідні стратегії.
	Управляє емоціями через переоцінку та зміну ситуації.
	Обговорює власні емоції переважно з друзями та добирає найкращі стратегії поведінки.
Відчуває емоційний стан інших людей і налагоджує стосунки.	Демонструє розуміння поглядів і почуттів інших людей.
	Висловлює протилежні думки з повагою.
	Конструктивно веде переговори у разі конфлікту.
	Підтримує стосунки і відчуття приналежності.

Формування вмінь СЕН у процесі позакласної роботи з АМ учнів 5-6 класів ЗЗСО в кореляції з компонентами емоційного інтелекту за Д.Гоулманом (Goleman, 2006) дозволить впливати на емоційну сферу дитини та результати навчання: чим вище сформованість компонентів емоційного інтелекту (самопізнання, саморегуляція, соціальні навички, емпатія, мотивація), тим вища ефективність навчальної діяльності.

Упровадження СЕН в позакласну роботу здійснюється засобами інструментів СЕН.

Пропонуємо робочу класифікацію інструментів СЕН для організації позакласної роботи з АМ учнів 5-6 класів ЗЗСО, в який поділяємо інструменти СЕН на дидактико-методичні та дидактико-психологічні. Вони можуть використовуватися в різних форматах навчання: офф-лайн, он-лайн, змішаний.

До **дидактико-методичних інструментів СЕН** відносимо вправи, навчальні матеріали, прийоми, режими навчальної діяльності, які сприяють формуванню навичок і вмінь СЕН у процесі позакласної роботи з АМ учнів 5-6 класів ЗЗСО:

- аудіо та відео матеріали, використання яких підвищує емоційний відгук дітей. Наприклад, учні можуть вивчати тексти автентичних англомовних пісень, віршів, інтерв'ю, новин тощо, аналізувати їх в аспекті СЕН та обговорювати англійською власні емоції. Доцільно використовувати YouTube (Watch the video and put the steps of the process in the right order) або платформи аудіо- та відеоподкастів «LearnEnglish Podcasts», «Science Friday», «This American Life», «Breaking news English», «TedEd» та ін. (Listen / watch and mark the sentences as true or false. Fill in the gaps);

- інтерактивна технологія “кіноклуб”, розроблена Г.І.Подосинніковою (Подосиннікова, Кривошия, 2022; Podosynnikova, 2024) є окремим ефективним інструментом упровадження СЕН з використанням автентичних фільмів у позакласну роботу з АМ;

- англомовні автентичні та напівавтентичні художні тексти, які забезпечують можливість створення емоційно-змістового відгуку учнів (Коробова, Подосиннікова, 2024);

- сторітелінг (класичний і цифровий) – ефективний спосіб навчити учнів усвідомлення власних емоцій і почуттів інших людей, соціальної обізнаності шляхом вивчення різних емоцій і точок зору (Салюк, Школа, 2023; Jaburova, 2023; Podosynnikova, 2024);

- рольові ігри, драматизація стимулюють розвиток соціально-емоційних навичок; здобувачі освіти навчаються підтримувати один одного, співпереживати, вирішувати конфлікти персонажів гри та встановлювати між собою емоційні зв'язки, при цьому відбувається удосконалення мовленнєвих навичок і вмінь (Подосиннікова, Бохоня, 2021);

- мовні ігри (без використання ІКТ та цифрові), наприклад: (лексичні вправи «Перевір себе», «Гра в антоніми», «Квартет», Like, love, adore, admire, «Утвори нові слова», Вінегрет тощо; граматичні ігри: «Луна» - змішані правильні і неправильні дієслова, «Пророк» (на майбутній час), «Як змінився світ» (на Present Perfect), «Знайди помилку», «Хвальки», «Продовж речення» (Ніколаєва, 2013);

- цифрові ігрові платформи (Kahoot!, Worldwall, Learning Apps, Quizlet та інші) є важливим інструментом упровадження СЕН у самостійну роботу учнів за умов змішаного навчання як інструмент і,

ширше, технологія гейміфікації та інтерактивного навчання іноземних мов (Подосиннікова, Кривошия, 2022; Podosynnikova, 2024; Подосиннікова, Глазунова, 2024);

- проектна робота (в парах, мінігрупах, групах) стимулює комунікацію, формує навички співпраці, соціалізує учнів, створює сприятливу атмосферу для спілкування та взаємодії у класному колективі; ефективним засобом проектної роботи є цифрові ресурси та інноваційні інструменти (Andy English Chat, Character AI, Chat GPT тощо), наприклад: Make up 10 questions on the topic «My School Life» and practise asking them interacting with the chat bot. Answer the chatbot's questions; (Choose one of the characters from the list: Elon Musk, Harry Potter, Napo: leon Bonaparte, Albert Einstein, William Shakespeare, Stephen Hawking. Who of these people would you like to talk to? Make up a sentence using the If-construction. Write 5 questions you want to ask them. Then follow the link and ask them in the chat bot) (Jaburova, 2023);

- нестандартні методи оцінювання; наприклад, створене портфоліо показує не лише навчальний прогрес здобувачів освіти, але і соціально-емоційний розвиток кожної дитини;

- дискусії на теми, пов'язані з відчуттями та емоціями, що виникають внаслідок певних життєвих ситуацій; їх використання сприяє збагаченню словникового запасу, а також навчає учнів виражати свої емоції АМ;

- тематичні кейси, веб-квести з використанням відеоматеріалів і цифрових інструментів – наприклад, YouTube (Watch the video and answer the questions), Google форм (Follow the link, study the situation and make up a decision together with your fellow student);

- проблемні ситуації, використання яких передбачає самостійний пошук вирішення проблеми, розвиває мовленнєві та позамовленнєві вміння спілкування; наприклад, використання методу емпатійної аналогії, під час якого учні повинні вживатися в образи об'єктів, переживати їх проблеми та відчуття як особисті, активувати власні емоційні переживання та прагнути вирішити проблеми;

- збагачення словникового запасу, пов'язаного з емоціями, почуттями та соціальними ситуаціями, навчання створювати власні вислови або історії, щоб активувати використання цих слів у різних контекстах (Ябурова, 2023);

- позакласні інтерактивні вправи, основна мета яких – розвиток когнітивних вмінь і комунікаційних навичок у групах або

парах з використанням ІКТ (блог, сайт, цифрові дошки «Padlet», «Miro» тощо), учні обговорюють ситуації, висловлюють свої думки, використовуючи підготовлені учителем прийоми розвитку критичного мислення та відповідні опори (Подосиннікова, 2012);

- креативне письмо, зокрема, з використанням цифрових технологій – блогів, соціальних мереж, електронної пошти тощо (Подосиннікова, Строганов, 2023); наприклад, написати лист доброти, що дає змогу не лише збагатити словник новими словами, розвивати зорове і слухове сприймання, зв'язне мовлення, але й коригувати емоційно-вольову сферу на основі формування вмінь співпереживати та формувати свідоме ставлення до людських чеснот; написання електронного листа однокласнику з мотиваційними фразами в темі листа: «Help and support», «Ask for help», «Trust and respect», «Share and care», «Don't shout at», «Be polite», «Listen to each other».

- рефлексивні завдання, наприклад, після завершення проєктів учні аналізують досягнення та невдачі, визначають мету для подальшого розвитку та сприяють оцінці власних емоційних реакцій; як підсумок завдання з креативного письма можна запропонувати рефлексивні вправи, під час яких учні висловлюють, чого нового вони навчилися;

- завдання на розвиток вмінь критичного мислення через аналіз своїх емоцій на поведінку інших людей, аргументацію думок, тощо;

- залучення інших учасників (стейкхолдерів) освітнього процесу: а) батьків – надсилання матеріалів для опрацювання вдома та їх подальшого обговорення, надання консультацій для підтримки розвитку соціально-емоційних навичок під час вивчення АМ вдома; б) експертів – проведення майстер-класів, тренінгів чи ігрових програм АМ, що дає змогу учням побачити реалізовані приклади емоційного інтелекту (Ябурова, 2023).

До дидактико-психологічних інструментів СЕН відносимо:

- системне використання вправ для різних типів індивідуалізації навчання іноземних мов (регулююча, розвиваюча, мотивуюча, формуюча) із опорою на вивчення індивідуально-психологічних особливостей учнів за методикою С.Ю. Ніколаєвої (Ніколаєва, С.Ю., 2013);

- вправи для створення освітнього середовища на фундаменті співпраці та взаємодопомоги, організації позакласної роботи з АМ на принципах поваги, толерантності та взаєморозуміння; прикладом є

проведення заняття з розробки правил спілкування «Classroom Regulations», на якому учні складають список домовленостей для підтримки безпечного та доброго середовища (Бойченко, Н.В., Бойченко, Л.Л. 2019); наприклад: «Приймаємо наші правила» (Don't speak all at once; Don't answer all together. One at the time; Listen carefully; Behave yourselves, please; Do pay attention; Be quiet, please; Get on with your work);

- інтерактивні вправи для підтримання стосунків і емоційного мікроклімату спілкування, наприклад: «Мої побажання» (I wish you every success; I wish you a best of everything; The best of luck; Break a leg! (Ні пуху, ні пепла!); Stay healthy; Be healthy, wealthy and wise!; Let's hope your wishes come true) (Марковська, 2020); «Зроби мені комплімент» (You are so clever!; You are looking fabulous today!; I admire your ability to lead a team with confidence; You are sharp-witted; Your achievements are truly remarkable; You look like a movie star!; You are very generous; What a marvelous memory you've got!; You have a fine sense of humor);

- релаксаційні вправи дають можливість знижувати тривожність, знімати нервову, психічну та м'язову напругу, зосереджувати увагу, навчати розуміти свої емоції та відчуття, а також досліджувати емоційний стан учнів; доречним є проведення розслаблюючих вправ на дихання, вправ на символічне перетворення негативних емоцій на позитивні, тощо.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Організація навчання АМ на засадах СЕН дозволяє реалізовувати мету та завдання, які постають перед сучасною українською освітою та сформульовані у чинних нормативних документах. Упровадження СЕН у позакласну роботу з АМ учнів 5-6 класів ЗЗСО є дієвим інструментом розвитку соціальних навичок, вмінь здобувачів освіти розуміти емоції та почуття та ураховувати їх у спілкуванні та навчанні.

Розуміння компонентів СЕН, системне та гнучке використання відповідних інструментів у позакласній роботі з АМ сприяє формуванню емоційно-етичної компетентності, розвитку особистісних і соціальних навичок учнів. При цьому важливо пов'язувати позакласні заходи з тематикою та змістом чинної програми, скеровувати тематику обговорювань на формування конкретних емоційних та соціальних навичок учнів за допомогою АМ що забезпечує

формування як англомовної комунікативної компетентності, так і соціально-емоційних навичок і вмінь.

Перспективи подальших наукових розвідок убачаємо в створенні цілісної методики організації позакласної роботи з АМ з використанням СЕН в 5-6 класах ЗЗСО, розробці відповідних методичних рекомендації і комплексів вправ і завдань.

ЛІТЕРАТУРА

- Августюк, М. (2021). Основні аспекти характеристики моделей емоційного інтелекту. *Вісник Львівського університету. Серія: Психологічні науки*, 8, 3-9. (Augustiuk, M. (2021). The main aspects of the characteristics of models of emotional intelligence. *Bulletin of Lviv University. Series: Psychological Sciences*, 8, 3-9). Retrieved from: http://psy-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/8_2021/3.pdf.
- Бойченко, Н. В., Бойченко, Л. Л. (2019). Соціально-емоційне навчання: теоретичні підходи та практична реалізація в освітніх закладах. *Педагогіка вищої та середньої школи*, 55, 7-14. (Boychenko, N.V., Boychenko, L.L. (2019). Social-emotional learning: theoretical approaches and practical implementation in educational institutions. *Higher and secondary school pedagogy*, 55, 7-14)
- Головіна, О. (2020). *Нова українська школа. Професійний стандарт вчителя. Лілія Гриневич про його важливість і необхідність*. (Golovina, O. (2020). *New Ukrainian school. Professional standard of the teacher. Liliya Hrynevych about its importance and necessity*). Retrieved from: <https://nus.org.ua/articles/profesijnyj-standart-vchytelya-liliya-grynevych-pro-yogo-vazhlyvist-i-neobhidnist/>
- Готтман, Д., Деклер, Д. (2022). *Емоційний інтелект у дитини*. Харків: Vivat. (Gottman, D., Decler, D. (2022). *Emotional intelligence in a child*. Kharkiv: Vivat)
- Гриневич, Л., Дрожжина, Т., Глоба, О. (2021). *Аналітичний огляд. Можливості для реалізації соціально-емоційного навчання в рамках реформи «Нова українська школа»*. Київ: Видавнича група «Шкільний світ», 54-107. (Hrynevych, L., Drozzhina, T., Globa, O. (2021). *Analytical review of "Possibilities for the implementation of social-emotional learning within the framework of the "New Ukrainian School" reform*. Kyiv: School World Publishing Group, 54-107)
- Гриневич, Л., Елькін, О., Калашнікова, С., Коберник, І., Ковтунець, В., Макаренко, О., Малахова, О., Нанаєва, Т., Усатенко, Г., Хобзей, П., Шиян, Р. (2016). *Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи*. Заг. ред. М. Грищенка. Міністерство освіти і науки України. (Hrynevych, L., Elkin, O., Kalashnikova, S., Kobernyk, I., Kovtunets, V., Makarenko, O., Malakhova, O., Nanaeva, T., Usatenko, G., Khobzei, P., Shiyan, R. (2016). *New Ukrainian school.. Conceptual foundations of secondary school reform*. General ed. M. Hryshchenko. Ministry of Education and Science of Ukraine). Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkolacompressed.pdf>
- Державний стандарт базової середньої освіти. (State standard of basic secondary education) (2020)*. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua>
- Дужик, Н. (2020). Соціально-емоційне навчання в системі сучасних педагогічних знань. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 27(2), 186–192. (Duzyk, N. (2020). Social-emotional learning in the system of modern pedagogical knowledge. *Current issues of humanitarian sciences*, 27(2), 186–192) Retrieved from:

http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/65/part_2/19.pdf

Закон України «Про освіту» (Law of Ukraine "On Education") (2017). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

Закон України «Про повну загальну середню освіту» (Law of Ukraine "On comprehensive general secondary education") (2020). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>

Коробова Ю. В., Подосиннікова Г. І. (2024). Читання та аналіз коротких оповідань: фокус на соціально-емоційному навчанні. Посібник з аналітичного та критичного читання для майбутніх учителів англійської мови. Суми: ФОП Цьома С. П. (Korobova, Podosynnikova (2024). *Reading and Analyzing Short Stories: Focus on SEL. Handbook of English analytical and critical reading for pre-service English teachers*: Sumy, S. P. Tsyoma Publishing).

Котик, Т. М. (2020). Нова українська школа: теорія і практика формування емоційного інтелекту в учнів початкової школи: навч.-метод. посібник. Тернопіль: Астон. (Kotyk, T. M. (2020). *New Ukrainian school: theory and practice of forming emotional intelligence in primary school students: teaching method*. Manual. Ternopil: Aston). Retrieved from: <https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/navchalno-metodychny-posibnyky/dlya-pedpraysivnykiv/NUS-teoriya-i-praktyka-form-emots-intelekt-Kotyk.pdf>

Марковська, М. (2020). Що таке програма соціально-емоційного та етичного навчання і як вона працює. Нова українська школа. (Markovska, M. (2020). *What a social-emotional and ethical training program is and how it works. New Ukrainian school*). Retrieved from: <https://nus.org.ua/articles/shho-take-programa-sotsialno-emotsijnogo-ta-etychnogo-navchannyai-yak-vona-pratsyuye/>

Ніколаєва, С.Ю. (2013). Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К.: Ленвіт. (Nikolaeva, S.Yu. (2013). *Methodology of teaching foreign languages and cultures: theory and practice: a textbook for students. of classical, pedagogical and linguistic universities* / О. В. Bigich, N. F. Borysko, G. E. Boretska; S. Yu. Nikolayeva (ed.), Kyiv : Lenvit).

Ніколаєва, С. Ю. (2024). Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти 2020: вплив на навчання іноземних мов і культур в Україні. *Іноземні мови*, 2, 3-14. (Nikolaeva, S.Yu. (2024). Common European recommendations on language education 2020: impact on learning foreign languages and cultures in Ukraine. *Foreign languages*, 2, 3-14). Retrieved from: <https://doi.org/10.32589/1817-8510.2024.2.306338>

Панченко, В. В. (2023). Соціально-емоційне навчання як сучасна педагогічна парадигма у вищій освіті. *Інноваційна педагогіка*, 2(65), 91–94. (Panchenko, V. V. (2023). *Social-emotional learning as a modern pedagogical paradigm in higher education. Innovative pedagogy*, 2(65), 91–94.)

Подосиннікова, Г. І., Бохоня Т. М. (2019). Використання ситуацій із кіноперсонажами у формуванні лексичної компетентності майбутніх учителів англійської мови. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 4 (88), 72-92. (Podosinnikova, G.I., Bohonya, T.M. (2019). The use of situations with movie characters in the formation of lexical competence of future teachers of the English language. *Pedagogical sciences: theory, history,*

- innovative technologies*, 4 (88), 72-92). Retrieved from: <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2019.04/076-092> 2019
- Подосиннікова, Г., Глазунова, Т. (2024). Формування англомовної лексичної компетентності з використанням ігрової навчальної платформи "Kahoot!" в учнів 3–4 класів закладів загальної середньої освіти. *Іноземні мови*, 3, 31-41. (Podosinnikova, G., Glazunova, T. (2024). Formation of English lexical competence using the game learning platform "Kahoot!" in students of 3-4 grades of general secondary education institutions. *Foreign languages*, 3, 31-41). Retrieved from: <https://doi.org/10.32589/1817-8510.2024.3.312472>
- Подосиннікова, Г. І., Кривошия, К. С. (2022). Технологія інтерактивного навчання «кіноклуб» у підготовці майбутніх учителів англійської мови. *Іноземні мови*, 2, 32-46. (Podosynnikova, G. I., Kryvoshiya, K. S. (2022). Interactive learning technology "film club" in the training of future teachers of the English language. *Foreign languages*, 2, 32-46). Retrieved from: <https://doi.org/10.32589/1817-8510.2022.2.262813>
- Подосиннікова, Г. І., Стrogанов, І. О. (2023). Формування компетентності старшокласників у англомовному писемному мовленні з використанням блогів на засадах інтерактивного навчання. *Іноземні мови*, 1, 3-18. (Podosinnikova, G.I., Stroganov, I.O. (2023). Formation of competence of high school students in English written communication using blogs on the basis of interactive learning. *Foreign languages*, 1, 3-18). Retrieved from: <https://doi.org/10.32589/1817-8510.2023.1.278108>
- Професійний стандарт вчителя (Professional standard of the teacher)* (2024). Міністерство освіти і науки України. Retrieved from: https://osvita.ua/doc/files/news/929/92993/646-ilovepdf_merged_1.pdf
- Редько, В. Г., Шаленко, О. П., Сотникова, С. І., Коваленко, О. Я., Коропецька, І. Б., Якоб, О. М., Самойлюкевич, І. В., Добра, О. М., Кіор, Т. М. (2023). *Англійська мова. 5-6 класи. Навчальна програма до модельної навчальної програми «Іноземна мова 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти. Міністерство освіти і науки України, наказ від 12.07.2021 №795.* (Redko, V. G., Shalenko, O. P., Sotnikova, S. I., Kovalenko, O. Ya., Koropetska, I. B., Yakob, O. M., Samoilukevich, I. V., Dobra, O. M., Kior, T. M. (2023). *English. 5-6 classes. Curriculum for the model curriculum "Foreign language grades 5-9" for general secondary education institutions. Ministry of Education and Science of Ukraine, order dated 07/12/2021 № 795*)
- Результати міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 (2023).* (Ministry of Education and Science of Ukraine. (2023) *Results of the international study of the quality of education PISA-2022*). Retrieved from: <https://mon.gov.ua/news/rezultati-mizhnarodnogo-doslidzhennya-yakosti-osviti-pisa-2022>
- Ябурова, Г. (2023). Адаптація програми соціально-емоційного та етичного навчання до викладання англійської мови в початковій школі. *Слобожанський науковий вісник. Серія: Філологія*, 3, 162-165. (Yaburova, G. (2023). Adaptation of the social-emotional and ethical education program to the teaching of English in primary school. *Slobozhansky Scientific Bulletin: Philology Series*, 3, 162-165). Retrieved from: <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/philology/article/download/170/156/329>
- Breiseth, L. (2024). SEL for English Language Learners: What Educators Need to Know. *National Education Association*. Retrieved from:

<https://www.nea.org/professional-excellence/student-engagement/tools-tips/sel-english-language-learners-what-educators-need-know>

Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning. (n.d.). SEL: What are the core competence areas and where are they promoted? Retrieved from: <https://casel.org/sel-framework> (Goleman, 2006).

Chen, Zh. (2023). The Impact of Social Emotional Learning in TESOL: A Narrative Literature Review. *Lecture Notes in Education Psychology and Public Media*, 28(1), 230-233. DOI: 10.54254/2753-7048/28/20231343

Goleman, D. (2006). *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. New York: Random House Publishing Group.

Goleman, D., et al. (2023). What Makes a Leader? *Harvard Business Review*, 76, 92-105.

Yaburova, H. (2023). Teaching Speaking to Primary Pupils at Lessons of English Through Building Social and Emotional Learning (SEL) Skills. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*, 19, 133–142. Retrieved from: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.19.2023.287294>

Herrera, L. J. P., Darragh, J. (2023). *Social-Emotional Learning in English Language Teaching*. URL: <https://press.umich.edu/Books/S/Social-Emotional-Learning-in-English-Language-Teaching>

Herrera, L. J. P., Martinez-Alba, G. (2021). *Social-Emotional Learning in the English Language Classroom: Fostering Growth, Self-Care, and Independence*. TESOL Press. URL: https://www.researchgate.net/publication/352065550_Social-Emotional_Learning_in_the_English_Language_Classroom_Fostering_Growth_Self-Care_and_Independence

Artsymieieva, D., Witt, A. S., Gable Jr., T. E., Oliynyk, I., Shalenko, O., Terentieva, H., Trifan, M. (2024). *Insights into Remote Learning and Teaching : Teacher's Guide* / Ed. O. Shalenko. Electronic edition. Kyiv: Mlyn Media.

Podosynnikova, H. I. (2024). *Interactive Film Club Method and Digital Storytelling / Digital Technologies for Teaching English as a Foreign/Second Language: a collective monograph. (Цифрові технології навчання англійської мови як іноземної/другої мови: колективна монографія)* / Антоненко Н., Коноваленко Т., Король Т., Подосиннікова Г., Прокопчук Н., Салюк Б., Шевченко М., Школа І. (кол. авт.); за заг. ред. Школи І., Салюк Б. Житомир: Видавництво "Євро-Волинь", 75-115.

Zadorozhna, I., Datskiv, O., Levchuk, N. (2018). Development of pre-service foreign languages teachers' emotional intelligence by means of reflection. *Advanced education*, 10, 62-68. DOI: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.144538>

SUMMARY

Podosynnikova Hanna, Netsmekha Halyna. The Methodological Potential of Social-Emotional Learning in Organizing English Extracurricular Work of the 5-6th Grade Secondary School Students.

The article is devoted to investigating into the methodological potential of social-emotional learning (SEN) in organizing extracurricular work on the English language (EL) of the 5-6th grade students in general secondary education institutions (GSEI). The place of SEN in the modern educational paradigm is considered, the content of the normative documents of basic secondary education and EL training in GSEI of Ukraine, the state educational program "Social and Emotional Learning" are analyzed. Applying analysis and synthesis of the current research data and findings on the issue of SEN, the authors provide the definition of socio-ethical competence, SEN,

characterize the main SEN components and skills, consider structural models of emotional (social) intelligence in the context of this research. The ways of implementing SEN in organizing EL extracurricular work of the 5-6th grade students are outlined. The classification of SEN tools of EL extracurricular work is proposed, didactic-methodological and didactic-psychological types of tools are specified and highlighted, particular tools of these types are considered for organizing EL extracurricular work of the 5-6 grade students of GSEI in current conditions of mixed education; the exercise examples are provided. The authors see the prospects of further scientific research in working out the systemic methodology of organizing EL extracurricular work with the use of SEN in the 5th-6th grades of secondary school, and in developing the appropriate methodological recommendations, sets of exercises and tasks.

Key words: *social-emotional learning, SEN, components of social-emotional learning, model of emotional (social) intelligence, extracurricular work, tools of social-emotional learning, the English language, the 5-6 grade students, general secondary education institution.*